

IZ DUKNOVIĆEVA KRUGA U TROGIRU I U MAĐARSKOJ

Cvito Fisković

Rodna kuća povjesnika Ivana Luciusa-Lučića u Trogiru svojim položajem u svom pročelnom dijelu uz gradske zidine pokazuje ugled koji je njegova stara plemićka obitelj uživala u maloj srednjovjekovnoj općini. Proširenja i izmjene koje su na toj palači nastale od XIII do XVII stoljeća očituju nastojanje bogate i kulturne obitelji da preoblikuje pri svakoj pojavi novog sloga svoj stari stan na suvremeni, a sve raskošniji način, najprije u romaničkom, zatim u kasnogotičkom i renesansnom obliku.

O palači sam već opširno pisao,¹ iako je radi preobličenja koja je doživjela u XIX stoljeću teško sagledati njen raniji izgled. Jedino se može reći da su izmjene unosile vrsne dijelove od kojih ostaše izrazita pročelna vrata te skladni prozori romaničkog sloga. Oni pokazuju da je palača u svoje najstarije vrijeme bila okrenuta k središtu grada, prema istoku, a prostirala se između dvije ulice u pravcu jug-sjever.

Iz doba gotičke pregradnje ostala je vitka trifora koja je raskošno obrađena iako je u uskoj ulici pa se doima više iznutra negoli vanjstinom. Nalik je i naječe se s onima na maloj palači Cipikovoj na središnjem trogirskom trgu i vjerojatno potječe iz iste klesarske radionice. Iz renesansnog vremena ostala su velika i bogatim ali usitnjenim reljefima iskićena glavna vrata iz kiparske radionice Nikole Firentinca, koja su se urbanistički ispoljila na kraju male ulice. Iz tog XVI stoljeća su i dvorišne renesansne arkade čija su dva niska stupa postavljena na ukopane okrugle mlinske kamene, otkrivene pri nedavnom uređenju i popločanju dvorišta, koji pokazuju dosjetljivost graditelja pri učvršćivanju zgrade na podvodnom tlu. Na njima se diže zid i na konzolama renesansni dvorišni balkoni obih katova.

Ti dvorišni balkoni se običavahu podizati u dalmatinskim kućama od kraja XV stoljeća. Vidi ih se u palači Grisogono Vovò u Zadru,² u obje Cipikove palače sred Trogira,³ u Gabrielis-Izmaelijevoj palači u Korčuli,⁴ u Sorkočevićevoj

¹ C. Fisković, Lučićeva rodna kuća, Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske Akademije posvećen Ivanu Luciusu-Lučiću, Zagreb 1969, str. 45–60, sl. 1–16. Reljef s pticama uporedi s E. Arslan, Gothic architecture in Venice, Venezia 1972, sl. 154–156, 16, 17, 19, 20.

² V.sl. C. M. Iveković, Dalmatiens Architektur und Plastik, Beč, tabla 158.

³ Ibid., tabla 38, 60, 61.

⁴ Igor Fisković, Kulturno umjetnička prošlost Pelješkog kanala, Split 1972, str. 86. sl. 22.

palači uz isusovačke stube u Dubrovniku, u Vitturijevu utvrđenom dvorcu u Kaštel Lukšiću⁵ i u još nekim dvorištima. Isticali su unutrašnju raskoš palača pa se po uzoru sredozemnih italskih »cortila« ponavljahu u doba kasne renesanse, manirizma i baroka hvarskih, viških⁶ kao i ostalih dalmatinskih kuća od XVI do XVIII stoljeća, oblikujući dvorišne trijemove lože i terase, a nadovezujući se često na stubišta do prvog kata.

Time se barem u dvorištima htjelo iskazati raskoš koju su kućevlasnicima sprječavale na pročeljima njihovih kuća uske dalmatinske ulice.

U Lučićevu dvorištu tu raskoš želi pokazati i renesansna trifora okružena nekoć prozorima istog sloga, koja je vješto postavljena sučelice glavnog ulaza da se onome koji ulazi odmah pokaže čvrstim i raskošnim oblicima i u uskom prostoru bogatstvo i udobnost kuće.

Zapadne dvorišne balkone nadkriljuje još sačuvani svod podignut na široki luk, rijedak u našim primorskim palačama, kao što je rijetko i malo skrovito dvorište nastalo nad uzdignutim kućnim bunarom u jugozapadnom dijelu uz prvi kat kuće.

Da oživi i to usko uzdignuto dvorište, jedan od Lučićevih predaka, vjerojatno njegov otac Petar, zaslužni sakupljač starih hrvatskih pjesama dalmatinskih pjesnika u svojoj poznatoj zbirci »Vrtal«, ili možda i sam povjesnik Ivan, sakupili su i uzidali u nj nekoliko reljefnih ulomaka, grbova svoje obitelji i natpis iz 1600. godine koji govori samopouzdanom o trajnom vlasništvu njihova roda u ovoj palači koje se, evo, nije ostvarilo.

Najstariji među ulomcima je široki i čvrsti nadvratnik neke predromaničke crkve ili kuće iz XI–XII stoljeća ukrašen nizom izmjenično okrenutih poredanih palmica u koje je klesar, da prekine jednoličnost, ipak unio vrh jedne palme peterolatični cvijet. Po veličini tog nadvratnika može se pretpostaviti da je u Trogiru postojala neka veća predromanička zgrada.

Zanimljiva su po svom poznatom srednjovjekovnom motivu i dva okrugla reljefna romanička medaljona s dvije sučelice okrenute ptice. Jedan izrađen vještije iz mramora⁷ poslužio je kao uzor drugome lošije klesanom u kamenu.⁸ Bit će stoga da je majstor izradio mramornog a njegov učenik drugog iz kamena. Jedna ženska glava, koja pokazuje crte Bokaničeve trogirске radionice iz prvih godina XVII stoljeća, dospjela je kasnije u veliko niže dvorište i uzidana je u istočni njegov zid između dva prozora.

U Lučićevim dvorištima uzidano je, dakle, nekoliko ulomaka o kojima sam opširnije pisao i ovdje nadodajem nekoliko manjih opažanja.

Najzanimljivija je pri tome pretpostavka, koju ranije nisam iznio, da je jedan od Lučićevih obiteljskih grbova, ovdje naknadno uzidanih, djelo iz kruga ili pod uplivom čuvenog Trogirana, renesansnog kipara i graditelja Ivana Duknovića, poznatog u svijetu pod imenom Iohannes Dalmata, ili njegove radionice.

⁵ K. Cicarelli, Vitturijev utvrđeni dvorac u Kaštel Lukšiću, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 14, Split 1962, str. 169.

⁶ C. Fisković, Spomenici otoka Visa, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 17, Split 1968, str. 196, 203.

⁷ V. sl. C. Fisković, o.c. (1) sl. 10.

⁸ Ibid., sl. 11.

Taj reljefni grb je, kao i ostali građevinski ulomci ovdje naknadno prenesen s neke druge obiteljske zgrade.

Štit je pravilno podijeljen u četiri četvorine kao i ostali Lučićevi grbovi. Dvije, desna gornja i lijeva donja su udubene i obrađene zubčastim čekićem pa im hrapava površina označuje zlatnu boju, a druge dvije četvrtine, gornja lijeva i donja desna, su glatko klesane i izbočene te tim predočavaju crvenu boju prema uvriježenom načinu koji je uveden na neobojanim grbovima u heraldiku na početku XIII stoljeća. Takva obrada koja označuje zlato i crveno slaže se potpuno s obiteljskim grbom Lučićeve obitelji koji nam je prikazao i opisao prema starim dokumentima trogirski javni bilježnik Jerolim de Buffalis u svojim grbovnicima i u rodoslovnom stablu Lučićeve obitelji koji je on sastavio, potpisao i pečatio svojim pečatom 12. rujna 1787. godine.⁹

Kameni štit je klesan plastično u renesansnom obliku koji naliči na tip štita zvan »čelo konjske glave«.

Ističe se kao visoki reljef na četverouglastoj profilirano udubljenoj ploči, gornji dio mu je natkrit trodijelnim i oštrim akantovim listom koji se spušta prema dolje a iz njega raste cvjetni pupoljak. Uz štit s obje njegove strane savijaju se valovito dva kraka vrpce u napetim vijugama, zgužvanim u svojim pregibima udubenim zarezima. Dva savinuta dijela tih vrpca vire i nad gornjim rubom štita poput tupih rogova. Njihovi gornji savinuti krajevi su kasnije otučeni pa se stoga ne ističu, a ranije se skladno suprotstavljahu donjim spuštenim krakovima vrpca, zaokružujući kompoziciju.

Upravo po živom cik-cak savijanju tih vrpca, po njihovim zarezima koji su u njih plastično usjeckani i po otučenim okrajcima koji poput savinutih rogova vire iz gornjeg ruba štita, prepoznajem u ovom reljefu Duknovičev krug. Sasvim srodne čimbenike sreća se na mnogim grbovima i ukrasnim motivima koje je umjetnik izradio: na nadgrobnom spomeniku blaženog Girolama Gianellija u

⁹ Zapis podno rodoslovnog Lučićeva stabla:

Albero genealogico dell'antica nobile originaria famiglia Lucio nobile della città di Traù, estratto parte da simile scritto di proprio pugno e carattere del nobile signor dottor Giovanni Lucio riconosciuto e rincontrato da me Girolamo de Buffalis nodaro sottoscritto da instrumenti, testamenti contratti matrimoniali e fedi battesimali, chiascheduno secondo le linee di sua ascendenza ed averlo ritrovato tale quale s'attrova, e che principia da Maurentius dell' anno 1161 e termina nella persona Chiara figlia di Girolamo Lucio fratello del prefato dr Giovanni Lucio che fece l'istorie del regno di Dalmatia e Croatia e delle memorie di Traù del 1673. Testò l'anno 1654 è stante la sua morte seguita in Roma fù publicato nel 1679 con la stemma suo antico gentilicio, consistente in uno scudo quadrigliato di oro e di vermiglio sormontato da elmo coronato dal burletto ed al di sopra l'aquila bicipite nera coronata d'oro adornato di lambreguitti come sopra, ed all'incontro si vede in fede di che Girolamo de Buffalis di veneta autorità nodaro pubblico ha esteso il presente come sopra e firmato in questo dì, li 12 settembre 1787, ed in fede sottoscritto e col proprio sigillo e firma sigillato.

(Buffalisov pečat s volovskom glavom)

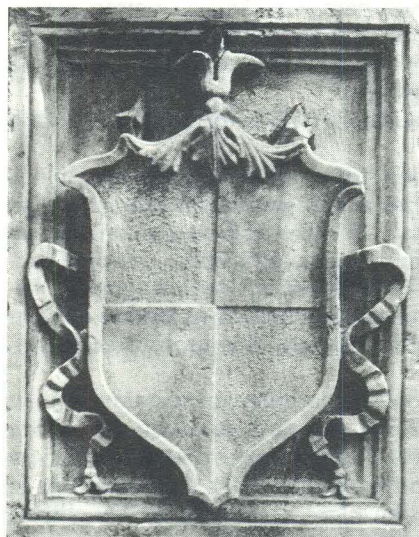
Arhiv obitelji Cerineo, Zagreb.

I u rukopisnom zborniku dokumenata obitelji Buffalis iz XVIII stoljeća sličan je opis Lučićeva grba uz akvarelirani crtež koji se slaže s opisom na str. 65.

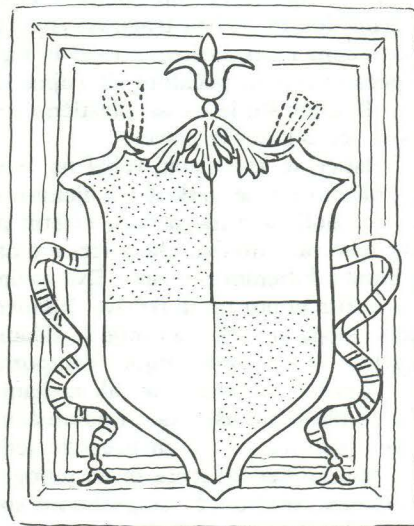
L'arma, ossia stema gentilizio della prefata Jacobina Lutio consiste in uno scudo inquartato di oro, e di rosso sormontato da elmo coronato dal burleto, e cimato d'aquila bicipite, spiegata e coronata d' oro adornato de lambreguiti, come qui all'incontro si vede registrata con li suoi veri colori.

Zbirka arhivalija u Arheološkom muzeju u Splitu.

Jakinu gdje se obje vrpce slično svijaju, grče i vire s dva okrajka nad gornjim dijelom pokojnikova grba,¹⁰ nad grbom s čovječjim poprsjem sred postolja kipa sv. Magdalene na Čiovu,¹¹ na onom Andrije Petrova Cege trogirskog plemića u stubištu njegove pregrađene palače,¹² na onom s dva kutomjera uzidanom naknadno u južni zid dvorišta gradske vijećnice u Trogiru,¹³ na onom sred nadvratnika vrata grobišne crkve u Rabu¹⁴ i na grbovima zdenca u Višegradu.¹⁵

Grb obitelji Lučić u Trogiru, rad Duknovićeva pomoćnika

Rekonstrukcija vrpce nad gornjim dijelom štita Duknovićeva pomoćnika u Trogiru

Uz sve te spomenute grbove koje stilskim oznakama i po njemu svojstvenoj vrsnoći pripisujem dljetu Ivana Duknovića, savija se i viri nad gornjim rubom slično oblikovana vrpca. Vidi se sa sličnim zarezima i u drugim Duknovićevim

¹⁰ V. sl. *K. Prijatelj*, Ivan Duknović, Zagreb 1957, sl. 63.

¹¹ V. sl. *C. Fisković*, Neobjavljeno djelo Ivana Duknovića u Trogiru, *Mogućnosti*, Split 1959, br. 5. sl. 3.

¹² V. sl. *C. Fisković*, Neobjavljeni reljef Ivana Duknovića u Trogiru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 14, Split 1962, sl. 12, 13.

¹³ V. sl. *C. Fisković*, Još jedan Duknovićev rad u njegovu zavičaju, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 15, Split 1963, str. 61, tabla 20.

¹⁴ V. sl. *C. M. Iveković*, o.c. (2), tabla 193.

¹⁵ V. sl. *R. Wagner-Rieger*, Die Renaissance architektur in Oesterreich, Boehmen und Ungarn in Ihrem verhaeltnis zu Italien bis zu mitte des 16. Jahrhunderts, *Arte e artisti dei lagi lombardi I*, *Architetti e scultori del Quattrocento*, Como 1959, sl. 281, 282; *P. Meller*, La fontana di Matia Corvino a Visegrad, *Annuario del Istituto Ungarese di storia dell'arte*, Firenze 1947, str. 47; *J. Balogh*, Ioannes Duknovich de Tragurio, *Acta historiae artium academiae scintiarum hungaricae*, tomus VII, Budapest 1960, sl. 35 i 37. Na tim grbovima ti dijelovi vrpce strše sa obje strane grba a ne uz njegov vrh; *K. Prijatelj*, o.c. (10), sl. 40–44.

reljefima, na tabernakulu Sv. Marka u Rimu,¹⁶ na ulomku sa groba pape Pavla II u pariskom Luvru, na grbu tog pape u Grotama Vatikanskim,¹⁷ i još nekim umjetnikovim djelima. To je uostalom izraziti motiv rimske renesansne škole.

Međutim, slično oblikovanih vrpca nema na grbovima ni ukrasima koje su klesali u Trogiru,¹⁸ Šibeniku,¹⁹ Zadru²⁰ i Splitu²¹ Duknovićevi suvremenici Andrija Aleši, Nikola Firentinac i ostali kipari i graditelji njihovih radionica, kružova i vremena jednako kao i mnogi korčulansko-dubrovački klesari.²² Njihove vrpce nemaju oštih nabora, ne vire s obje strane gornjeg ruba grbova, niti se savijaju u ovako živim lomovima kao kod Duknovićevih reljefnih grbova, cvjetnih vijenaca i ukrasa.

¹⁶ V. sl. Ibidem, sl. 14.

¹⁷ V. sl. Ibid., sl. 36.

¹⁸ V. sl. Č. M. Iveković, o.c. (2), tabla 51.

¹⁹ V. sl. Ibid., tabla 106/2

²⁰ Ibid., tabla 156; C. Fisković, Radovi Nikole Firentinca u Zadru, Peristil 4, Zagreb 1961, sl. 1–6; Č. M. Iveković, o.c. (2), tabla 112/1.

²¹ V. sl. Ibid. tabla, 304, 306, 309.

²² Ibid., table 304, 306, 309. Međutim se po Duknovićevu uzoru mogao taj motiv ipak raširiti po Dalmaciji pa takve vrpce, savijene nad gornjim rubom štita, nalaze se na grbu predprozornika gotičko-renesansne dvokatnice Nassis u Zadru, djelu domaćih majstora iz kraja 15. ili početka 16. st. Taj se predprozornik s nespretnim dječacima može datirati u 16. stoljeće po svom renesansnom slogu. A. Sabljak i P. Vežić povezuju klesarske reljefne ukrase ove kuće s radionicom korčulanskih majstora Andrijića, međutim, predprozornik svojim puttima zaostaje za njihovom vrsnoćom, pa nije isključeno da bi ga se moglo pripisati Mihovilu Puhieri, Hvaraninu koji se iz Mađarske, gdje se mogao sresti a i surađivati s Duknovićem i preuzeti od njega motiv vrpca uzdignutih nad gornji rub grba. Puhiera se sreća početkom 16. stoljeća u Zadru (vidi ovdje bilješku 37), gdje je motiv tako savijenih i uzdignutih vrpca mogao spojiti s Firentinčevim dječacima (v. sl. A. Savljak, P. Vežić, Obnova kuće Nassis u Zadru, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 4–5, Zagreb 1979, sl. 6).

W. Arslan pored mnogih slaganja s mojim stavovima, pomišlja da bi na bifori i prozorima kuće Nassis mogao sudjelovati i Juraj Dalmatinac, što je teško prihvatiti. (W. Arslan, L'architettura gotica civile in Dalmazia dal 1420–1520 ca. Rivista dell' Instituto nazionale d' archeologia e storia d' arte, n.s. XIII–XXIV, Roma 1977, str. 332, sl. 43–44.

Već sam davno upozorio na još jedan izrazito Duknovićev motiv u Zadru, a to su kugličaste kite na grbu Detrikove kapele u franjevačkoj zadarskoj crkvi, iznijevši pretpostavku da ga je mogao izraditi jedan Duknovićev suradnik. (C. Fisković, Radovi Nikole Firentinca u Zadru, Peristil 4, Zagreb 1961, str. 66). Možda je i to rad Hvaranina Puhiere. Ali bez obzira na tu pretpostavku, čini mi se ipak da je utjecaj Duknovićev dopro i do Zadra, a vjerojatno, po motivu vrpca uz grbove, i do Korčule, do Puhierina Hvara, pa i do Raba.

Renesansni grb s uzdignutim zavojima vrpce nad štitom sreća se i u Splitu na kući koja prekriva svodom središnju ulicu između Zlatnih Vrata i Peristila Dioklecijanove palače. Taj po svojoj vrsnoj izradi podsjeća na opisani Lučićev iako su mu vrpce mekše oblikovane. Duknovićev upliv je u Splitu moguć zbog blizine tog grada Luke de la Festa sa umjetnikovim zavičajem.

Treba napomenuti da se i na reljefnim grbovima izrađenim na javnom stupu za mletačku zastavu podignutom 1515. godine na glavnom gradskom trgu u Korčuli vide grbovi s vrpcama savijenim nad gornjim rubom štita, poput ovoga Lučićeva koji pripisujem Duknoviću. Iako taj stup nema veze s Duknovićem, ipak je njegov majstor tog stupa mogao preuzeti taj motiv sa njegovih grbova u Trogiru, jer su korčulanski klesari radili u toku XV stoljeća u Trogiru i dovozili tamo svoje radove.

U travnju 1472. godine donio je korčulanski kipar Andrija Korčulanin (de Curzola) trogirskom plemiću Stjepanu Stafiliću dijelove prozora: ... 27. aprilis 1472 ... ipse magister Andreas convenit facere et dare conducta hinc Tragurium suis sumptibus, expensis

Stoga se i ovaj grb može pripisati Duknovićevu krugu. On je svraćao, živio neko vrijeme, a možda se i povukao u posljednje doba svog života u zavičaj, gdje je vjerojatno i umro.²³

Vrpce ovog Lučićeva grba nisu onako vješto oblikovane kao na umjetnikovu reljefu sa grobnice Pavla II u Luvru,²⁴ ni na višegradskom zdencu, nemaju ni uobičajene loptice na krajevima, ali ipak njihova uravnoteženost, puna reljefnost i istaknuta igrom svjetla i sjene i čvrsto rezani potezi očituju upliv istančanog kipara kakav je i bio Ivan Duknović.

Prema tome ovaj rad bi se moglo donekle pridružiti onim za koje sam već dokazao da su djela ovog umjetnika rođenog u iskušanim i drevnim trogirskim kamenolomima, a to su: kipovi apostola Ivana i Tome u trogirskoj stolnoj crkvi,²⁵ vrata s anđelom velike Cipikove palače,²⁶ grb Andrije Cege,²⁷ kip Marije Magdalene u franjevačkom samostanu na Čiovu,²⁸ grb ovjenčan vijencem u dvorištu gradske vijećnice,²⁹ reljefni portret književnika u dvorištu male Cipi-

et periculo certa laboreria lapidea laborata certarum balconitarum ser Stefano Stafilich civi tragurij precio ducatorum quadraginta quinque auri... Netom je donio te dijelove Andrija je prijavljen da nije platio uvoznu daću (dazium) i bijaše mu presuđeno na zahtjev dacijarija da to učini. (Trogirski spisi sv. II. Historijski arhiv u Zadru). Vjerojatno su to bili dijelovi one kvadrifore koja ima grb Stafilića, a smještena je nakon skidanja sa porušene palače davno u trogirski lapidarij koji se privremeno nalazi u dvorištu dominikanskog samostana u Trogiru.

Andrija nije, međutim, jedini korčulanski kipar koji je bio povezan sa Trogirom, iako je u Radovanovom i Duknovićevom gradu bilo odavna vrsnih kipara i klesara, a i obilja kamena. U siječnju 1470. boravio je u Trogiru korčulanski klesar Marin Ivanović: »31. januarij 1470... ad instantiam Marini Juanovich lapicide de Curzola«. (Trogirski spisi sv. II, Historijski arhiv u Zadru). Ali već i početkom XV stoljeća povezani su korčulanski kamenari s Trogirom. Poznati korčulanski kipar Ratko Miličević bijaše nastanjen u Trogiru gdje se oženio za Klaru koja bijaše u srodstvu s moćnom plemićkom obitelji Cega: »17. juli 1413... Ratcho Milicevich lapicida de Curzola habitator Tragurij... fuit contentus et confessus se habuisse et recepisse a ser Andrea Zige libras triginta quatuor... pro dote et nomine dotis Clare sue nepotis et uxoris dicti Ratchi...« (Trogirski bilježnički spisi sv. LXVI svešćić 17. Historijski arhiv u Zadru).

Motiv vrpce sa dva savijena kraka iznad štita grba kasnije će se pojavljivati u toku 16. stoljeća raskošnije i u Korčuli i u Hvaru (V. sl. C. Fisković, Graditeljstvo grada Hvara u XVI stoljeću, Radovi Instituta za hrvatsku povijest 10, Zagreb 1977. sl. 6).

Takav motiv vrpce imaju i reljefni renesansni grbovi iz kraja 15. i početka 16. stoljeća, npr. grb nadbiskupa Petra Váradi u Bacs-u, nekog opata u Nagy Kapornaku i onaj na kaminu obitelji Perényi na kojemu su krakovi niže spušteni. (V. sl. u katalogu Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn 1458–1541. Schallaburg 1982, str. 568, 686 i 574).

²³ C. Fisković, Aleši, Firentinac i Duknović u Trogiru, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti 1, God. VII, Zagreb 1959, str. 37.

²⁴ V. sl. K. Prijatelj, o.c. (10), sl. 25; J. Balogh o.c. (15), sl. 34.

²⁵ C. Fisković, Ivan Duknović u zavičaju, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti 1, Zagreb 1957, god. V, str. 28; C. Fisković, Duknovićev kip apostola Ivana u Trogiru, Peristil 14–15, Zagreb 1971–1972, str. 123.

²⁶ C. Fisković, Duknovićeva vrata Cipikove palače u Trogiru, Peristil 10–11, Zagreb 1968, str. 51; C. Fisković, La scoperta del portale e del putto di Ivan Duknović a Trogir; Akti XXIX kongresa povijesti umjetnosti, Budapest 1969, str. 853–856, t. 627.

²⁷ C. Fisković, o.c. (12).

²⁸ C. Fisković, o.c. (11); C. Fisković, Ivan Duknović Dalmata, Acta historiae artium Academiae scientiarum hungaricae, XIII, fasc 1–3, Budapest 1967, str. 266–270.

²⁹ C. Fisković, o.c. (13).

kove palače,³⁰ te grb na Statilićevoj kuli u Segetu koji, kao i nadgrobna ploča u stolnoj crkvi u Rabu, pripada nekom Duknovićevu pomoćniku.³¹

Lučićev grb, dakle, s navedenim dokazuje da je umjetnik bio jače povezan sa zavičajem nego što se još i u prvoj polovini našeg stoljeća smatralo.³²

Treba, dakle, istaknuti, radi vrednovanja Radovanova grada u 15–16. stoljeću da je ugled umjetnika priznatog na dvoru rimskih papa i velikog promicatelja renesanse u srednjoj Evropi Matije Korvina odjeknuo i u njegovom zavičaju. Tu ga zaposliše i u kraćim njegovim boravcima među njima naručiše mu radove članovi istaknutih plemićkih i humanističkih rodova Lučića, Cipika i Cege, skrbnici stolne³³ i franjevačke crkve, dakle, ne predstavnici tuđe, mletačke vlasti nego domaći darovatelji koji su mnogo doprinijeli razvitku naše likovne umjetnosti i književnosti na Jadranu, iako im sredstva bijahu ograničena.

Upravo zbog siromaštva njihove pokrajine, koja je tada morala pretpostavljati obranu od Turaka, svakom jačem njegovanju umjetnosti, naročito kiparstva, Ivan Duknović je i obilazio tuđinu. Ipak se on, kako sam u posljednje vrijeme utvrdio, nije sasvim u svom stvaralačkom radu otuđio od rođene zemlje, s kojom bi se bio jače i šire povezao da su Dubrovčani prihvatili njegovu ponudu, ali su oni iako pronicavi državnici više marili za utvrđivanje svojeg izloženog grada nego za njegovo ukrašavanje kiparskim likovima.

Ovaj je grb, dakle, dokaz Duknovićeva povezivanja s prosvjećenom humanističkom sredinom njegova zavičaja kojoj pripadaše i obitelj Petra Lučića i njegova sina povijesnika Ivana, za čije je pretke Duknovićev pomoćnik klesao ovaj jednostavni, ali usklađeni i živopisni reljef.

Duknovićeve druge, hrvatske kipare iz Dalmacije koji su s njim surađivali u Mađarskoj, nismo još uspjeli jače povezati uz domovinu. Ne poznamo, naime, još radove Ivana Grubanića Trogirana, ni Luke de la Festa, Splićanina koji nošahu časne nazive »lapicide Serenissimi Regis de Monte Budense«, ni Mihovila Puhiera Hvaranina i Franje Radovog Zadranina. Prepoznao sam, čini se, tek radove Petra Trogirana sina Rada Busamina u Rabu nakon njegova povratka iz Budima.³⁴ On je iz rodnog Trogira, a možda i sa radova svoje skupine u Budimu prenio reljefne cvjetne vijence (festone, girlande) koje i on naziva po ondašnjem običaju feste romane.³⁵

U Splitu je prepoznat reljef Marina Bračanina,³⁶ a za Mihovila Puhiera Hvaranina utvrdio sam da je nakon povratka iz Budima radio u Zadru.³⁷

Vjerojatno će se daljnjim prebiranjem arhivske građe i pažljivijim usporednim razmatranjem renesansnih radova te skupine kipara određenije prepoznati

³⁰ C. Fisković, o.c. (25), str. 29, sl. 8.

³¹ C. Fisković, o.c. (28), sl. 5, (Ivan Duknović Dalmata...).

³² C. Fisković, o.c. (25), str. 31; C. Fisković o.c. (12), sl. 14; K. Cicarelli, Popravak kule Statilića u Segetu kod Trogira, Zbornik zaštite spomenika kulture, Beograd XV, 1964, str. 99; Sliku rapske nadgrobne ploče vidi u C. Fisković, o.c. (28), sl. 5.

³³ Pavao Antun Cipiko naručio je Duknoviću kip sv. Tome. C. Fisković, Opis trogirske katedrale iz XVIII stoljeća, Split 1940, str. 44, bilješka 78.

³⁴ C. Fisković, o.c. (23), str. 39.

³⁵ C. Fisković, Andrija Aleši i ostali majstori u Rabu u C. Fisković – K. Prijatelj, Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i u Rabu, Split 1948, str. 34, bilješka 71.

³⁶ K. Cicarelli, Reljef Firentinčeve škole u Splitu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 7. Split 1953, str. 29.

³⁷ C. Fisković, Zadarski srednjovjekovni majstori, Split 1959, str. 26.

njihova djela i u Mađarskoj i u Dalmaciji. Otkrit će se vjerojatno još neki rad Vicka Dubrovčanina koji je potpisao 1513. godine svoj reljef u Hétharsu (Lipiany), istaknuvši s ponosom da je iz Dubrovnika.³⁸ Morala bi se konačno i razjasniti još uvijek zagonetna pojava kipara Jakova Trogirana, čije djelovanje na dvoru Matije Korvina ističu mađarski i naši pisci starijeg vremena, a ni noviji ne napuštaju.

Nadodat ću samo da se pored već objavljenih zapisa o nekom kiparu Jakovu, taj spominje u Trogiru u studenom i prosincu 1470.³⁹ u veljači 1502.⁴⁰ a u ožujku 1515. godine pod prezimenom Stafileo.⁴¹ Međutim, to ne rješava poznavanje njegove ličnosti pa i dalje treba tragati za njim.

Roza Feuer-Tóth pretpostavlja, nakon što su 1966. godine nađeni mnogi građevinski i kiparski ulomci pri iskapanju ruševina Korvinova dvora u Budimu, da na toj gradnji i njenom ukrašavanju sudjelovahu tri skupine majstora; prva iz Italije, odnosno iz firentinskog kruga, druga Duknovičeva i njegovih suradnika i pomoćnika i treća iz neke dalmatinske radionice koja bijaše vjerojatno nezavisna od Duknovića.⁴² Ona smatra da je spomenuti Jakov Trogirin radio i u Vaku i to na temelju ispitivanja nekih ulomaka.⁴³ Ističe pak posebno već spominjanog splitskog majstora Luku de la Festa, koji je, prema njenoj pretpostavci okupio nekoliko naših majstora iz poznate trogirske radionice Nikole Firentinca, a sam Luka de la Festa da je mogao biti iz Firentinčeve radionice osnovane u Splitu za vrijeme popravka zvonika stolne crkve u tom gradu. Sada kada je u Splitu obnovljena renesansna palača podignuta vrh arkada peristila Dioklecijanove palače, koja se može pripisati po svojim stilskim oznakama radionici Nikole Firentinca, a ne bijaše još poznata 1972. godine kada je R. Feuer-Tóth iznijela svoje mišljenje, njena pretpostavka jača.

Već sam 1949. godine našao u splitskim arhivskim spisima i objavio da su u Splitu živjeli i radili graditelji i kipari Luka Sipić, Luka Jakovljević i Luka Jakulić. Možda je to jedan te isti ili dva majstora od kojih je jedan u spisima 1502. nazvan i Luka iz Splita.⁴⁴ Da li je taj Luka istovjetan s Lukom de la Festa Splitsčaninom koji je krajem 1487. godine radio i posjedovao kuću u Budimu još nije utvrđeno. R. Feuer-Tóth smatra da je on i bio već u Dalmaciji povezan s Nikolom Firentincem u Šibeniku i da je prenio u Budim njegove toskanske motive koje ona primjećuje na ulomcima Korvinova dvora ili ih pak prihvatio od firentinskih kipara koji su radili na tom dvoru. Možda je i motiv anđeoskih glava na

³⁸ C. Fisković, o.c. (28), str. 270, bilješka 20.

³⁹ 19. octobris 1470. Magister Jacob lapicida osuđen da plati dug Luki Jastri. 7 decembris 1470 Jacob lapicida primoran dati kamen određene mjere majstoru lapicidi Radoslavu u kamenolomu. Trogirski spisi, sv. VII, Historijski arhiv u Zadru.

⁴⁰ 28. II 1502... magistro Jacobo lapicide...

30. V 1502... magistro Jacobo clysanin...

Trogirski spisi, sv. VI, Historijski arhiv u Zadru.

⁴¹ C. Fisković, o.c. (35), str. 38.

⁴² R. Feuer-Tóth, Le rôle de la Dalmatie dans l'expansion de la Renaissance florentine en Hongrie, Actes de XX Congrès international d'histoire de l'art, Budapest 15-20. IX 1972, str. 623.

⁴³ Ibidem str. 624.

⁴⁴ C. Fisković, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, sv. LII, Split 1949, str. 2 (posebnog otiska).

svodu Firentinčeve kapele u Trogiru, preko Luke ili drugih mu suradnika prenesen na kasetirani strop palače u Budimu.⁴⁵

R. Feuer-Tóth približava radionici Luke de la Festa i plitki reljef iz crvenog mramora nađen kraj crkve Matije Korvina u Budimu jer vidi u njemu neke crte Firentinčeva apostola u Trogiru, a pretpostavlja da je Luka uz Nikolu Firentinca radio u tom gradu. Ne bih se iz daljine upuštao u sva ta razmatranja, ali će se većinu tih navedenih pretpostavki i za nas zanimljivih pitanja vjerojatno riješiti kada se bolje ispituju spomenici a i novi nalazi u Budimu i Višegradu. Za sada nam je važno da su mađarski povijesnici umjetnosti počeli razmatrati sve više rad dalmatinskih umjetnika u Mađarskoj i to onih čiji rad ni mi ne uspješmo pripisati pojedincima iz Firentinčeva kruga s Brača, Hvara, Šibenika, Zadra i Trogira, dok reljef Gospe u franjevačkoj crkvi na Orebićima⁴⁶ i u gradu Hvaru⁴⁷ ostaju njegov osobni rad. Stoga treba otkloniti mišljenje Američanke A. Markham Schulz da su to radovi njegove radionice. Oba ta reljefa nose izražajne crte koje nadilaze djela inih slabijih kipara XV stoljeća iz Dalmacije, gdje ih uspješmo označiti priličan broj iz arhiva.

Jednako tako se ne bih složio ni s njenim pripisivanjem Nikoli Firentincu nekih djela u Mlecima.⁴⁸

Ovdje bih se osvrnuo tek na za nas neobični naziv kipara i graditelja kojeg u poznatoj oporuci Ivana Grubanića sastavljenoj 1. prosinca 1487. u Budimu, tom za sada još osnovnom dokumentu o radu hrvatskih kipara i graditelja u Mađarskoj, nazivlju Luka de la Festa di Spalato, a k tome mu pridaju časni i uvaženi naslov »lapidica Serenissimi Regis de Monte Budense«.⁴⁹ Već sam ranije ispravio jedno pogrešno mišljenje da »festa« ili »festa romana« ne znači u likovnoj umjetnosti renesanse »svečanost« ili »rimska svečanost« već da je to kameni cvjetni i lisnati zidni vijenac, girlanda, upotrebljavan u doba renesansnog sloga a preuzet od antike.⁵⁰ Luka Splićanin je zastalno kao kipar poznog 15. stoljeća mogao kititi takvim reljefnim vijencem, kao i Nikola Firentinac i Andrija Aleši, svoje radove. Među ruševinama kraljevskog dvora u Budimu nađeni su ulomci tog vijenca nad nadvratnikom renesansnih vrata kraljice Beatrice koji nose živahni goli mališani poput onih u Aleši – Firentinčevoj krstionici trogirske stolne crkve.⁵¹ K tome je i okvir vrata okičen girlandom koji niče iz renesansnih vaza izrađenih pri kraju dovratnika. Obje reljefne vaze slične onima na Firentinčevim trogirskim djelima, na ulazu u kapelu Sv. Ivana stolne crkve,⁵²

⁴⁵ R. Feuer-Tóth, o.c. (42), str. 628.

⁴⁶ C. Fisković. Franjevačka crkva i samostan na Orebićima, Spomenica Gospe anđela na Orebićima, Omiš 1970, str. 52.

⁴⁷ D. Domančić, Reljef Nikole Firentinca u Hvaru, Prilozi povijesti umjetnosti 12, Split 1960, str. 172. Pisac mi saopćava da i dalje ostaje pri svojoj atribuciji Nikoli Firentincu.

⁴⁸ A. Markham Schulz, Niccolo di Giovanni Firentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance, New York 1978.

⁴⁹ V. Molé, Urkunden und Regesten zur Geschichte der dalmatinischen Kunst aus dem Notariatsarchiv von Sebenico, Jahrbuch Kunsthist. Instituts der k.k. Zentralkommission für Denkmalpflege, Wien 1912, str. 155–159.

⁵⁰ C. Fisković, o.c. (37), str. 38. Vidi i ovdje bilješku 35.

⁵¹ C. Fisković, o.c. (23), sl. na str. 28, 29, 31.

⁵² V. sl. Č. M. Iveković, o.c. (2), tabla 26, 27, 47.

na Subotičevoj grobnici⁵³ i na maloj palači obitelji Cipiko.⁵⁴

Kraljičina vrata se datiraju između 1476. i 1490. godine⁵⁵, nastala su, dakle, nekoliko godina nakon spomenutih trogirskih spomenika i nije isključeno da su motiv vaze i vijenca hrvatski majstori okupljeni oko Splicanina Luke de la Festa ili on sam, u jednostavnijem obliku, prenijeli u Budim, pa je on po tom motivu tako prozvan, kao što je jedan drugi Dalmatinac, možda Dubrovčanin, Niccolò dell'Arca, o čijem je porijeklu pisao u ovom časopisu povjesnik Vinko Foretić 1954. godine, tako prozvan po svom djelu, raki (arca) sv. Dominika u Bolonji. Očito je da oba ne bijahu poznati po svom prezimenu, koje je bilo u tuđini teško izgovarati u njegovom slavenskom obliku, pa ih prozvaše po njihovom djelu i zavičaju. Nikolu zvuha Nicolò de Raguxa, Nicolaus ex Dalmatia, Nicolò Schiavo, a Luku pak Luca de Spalato, dok se ne istakoše po svojim djelima. Ali se ipak ne smije zaboraviti da je taj motiv poznat i u Firenci, odakle kipari stizahu u Budim prije nego li iz Dalmacije, iako ta vrata ne pokazuju toskansku istančanost.

Pri isticanju Luke de la Festa ipak treba napomenuti da se vrsnost i vodeća uloga Ivana Duknovića u Budimu ne mogu uspoređivati s radovima Luke i ostalih iz njegove radionice ni skupine. Ivan Duknović je istančaniji umjetnik koji ima smisao i osjećaj za punoću i oblinu kipa, a i za čistoću, jasnoću i vitkost u rasporedu reljefa, kao što pokazuju i njegova velika vrata bivšeg franjevačkog samostana u Jakinu,⁵⁶ a i ovdje objavljeni Lučićev grb, rad njegova pomoćnika.

Međutim, za proučavanje ostalih naših kipara i graditelja te umjetničkih veza između Dalmacije i Mađarske zanimljive su i napomene koje iznosi G. Sándor Maria u svojoj radnji o počecima renesanse u okolici Peči⁵⁷ gdje nalazi sličnosti između tamošnjih i dalmatinskih graditeljskih ukrasa.

Nekoliko podataka o našim graditeljima i kiparima zabilježeno je i u navedenom katalogu izložbe »Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn« 1982. J. Balogh tu spominje dalmatinske klesare koji su krajem 15. stoljeća radili u njihovoj radionici pod vodstvom Ivana Grubanića čime, iako bez jačeg obrazloženja, pridaje tom majstoru veću ulogu.⁵⁸

Spominjući poznatog kipara Vicka Dubrovčanina koji je izradio reljef u Héthárs-u 1513. godine,⁵⁹ ona ga, začudo, ubraja u talijanske umjetnike,⁶⁰ iako

⁵³ Ibid, tekst, str. 24.

⁵⁴ Ibid, tabla 38.

⁵⁵ V: sl. C. Fisković, Dalmát művészek Korvin Mátyás Budai és Visegrádi udvarában, Hungarológiai intézet Tudományos Közleményei III/1971. júniusi számából. 5–6, Novi Sad 1971. sl. 3.

⁵⁶ C. Fisković, Duknovičeva vrata franjevačkog samostana u Ankoni, Peristil 18–19, Zagreb 1976. str. 27; C. Fisković, Politijev nacrt Duknovičevih vrata u Ankoni, Peristil 20, Zagreb 1977, str. 39; M. Natalucci, Ancon dorica civitas fidei, Ancona 1979, str. 58. Natalucci prihvaća moju atribuciju Duknoviću, smatra da su vrata bila dio nekog žrtvenika.

⁵⁷ G. Sándor Maria, A baranyai művészet a Reneszánsz stílusáramlatában. A reneszánsz kezdetei és kihontakozása Pécssett és környéken. Janus Pannonius Muzeum Evkönyve XXV (1980. evi) kötetből, Pécs 1981, str. 115, 135, 136, 138, 141.

⁵⁸ O.c. (22) str. 84.

⁵⁹ C. Fisković, Magyarország és Dalmácia művészeti kapcsolatai a középkorban és a reneszánsz idején. Művészettörténeti értesítő. Akadémiai kiado, XVI. évf, 2. szám. Budapest 1967. str. 94–101.

⁶⁰ O.c. (Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn, 1982), str. 103.

su dokazane izravne veze Dubrovčana s Mađarskom i razvitak dubrovačke kiparske škole u 16. stoljeću, o čemu sam u nekoliko navrata pisao.

Duknoviću se u katalogu pripisuju neki ulomci iz kraljevskog dvora u Ofenu, čim se jače potvrđuje njegova djelatnost u Mađarskoj.⁶¹

M.G. Sándor smatra da je ulomak sa nekih vrata ukrašen reljefnim ružama rad iz radionice majstora Jakova Trogirana, navodeći da sličnih ukrasa ima u Splitu, Hvaru, Šibeniku i Trogiru.⁶² Iako te ruže ne pokazuju osobitu sličnost s onima na našim građevnim spomenicima, ta je tvrdnja zanimljiva, premda Jakov iz Trogira ostaje još zagonetan. Teško je, dakle, utvrditi njegovu djelatnost u Mađarskoj i pripisati njemu i njegovoj radionici neko djelo.

U katalogu je objavljen i reljef Gospe sa sinom okružene glavama anđela, koji se ubraja u krug reljefa tzv. »Majstora mramornih Madona«, a pripisuje se Ivanu Ricciju iz Coma i Tomasu Fiambertiju. U tom krugu uz Ivana Riccija spominje se majstor »Valentinus de Giorgi de partibus Dalmatie«⁶³ koji je s njim radio za franjevce u Ceseni sredinom 15. i početkom 16. stoljeća. Među mramornim reljefima koji se pripisivahu Fiambertiju ili se sada pridaju Ricciju ubraja se i reljef Gospe sa sinom u franjevačkoj crkvi na Orebićima, koji sam ranije objavio.⁶⁴ Orebički reljef, koji slični ovome objavljenom u katalogu je upravo jedna od inačica ovih Gospa uz koje se spominjahu imena nekolicine majstora,⁶⁵ ali se postavlja pitanje nije li taj reljef koji se nalazi u dubrovačkom kraju izradio možda taj Valentin de Giorgi za kojega pismeni dokumenti svjedoče da je iz Dalmacije?

Orebički reljef zaostaje za vrsnoćom onog objavljenog u spomenutom katalogu. Krist je na njemu prikazan u sjedećem stavu, ne drži jabuku, a ima krupniju bucmastu glavicu. Po tome i ostalim dijelovima čini se da on ne može biti rad Ivana Riccija ili Tomasa Fiambertija već jednoga od njihovih suradnika među kojima bijaše i Valentin de Giorgi. Moglo bi se pretpostaviti da je on kao i Fiamberti i Ricci, radeći za franjevce u Ceseni, mogao doći u vezu i s franjevačkim samostanom na Orebićima. Cesena je blizu luka Jakinskih Marka s kojima Pelješčani imaju veza.

Ali kako pitanje »Majstora mramornih Gospa« nije još konačno riješeno,

⁶¹ Ibid, str. 282, 283, 288.

⁶² Ibid. str. 569. Postoje plitko izrađene ruže na medaljonima na gredama Lucićeva ljetnikovca (C. Fisković, Lucićev ljetnikovac u Hvaru, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik 1961, sl. 11) i na pročelju stolne crkve u Hvaru (C. Fisković, Hvarska katedrala, Split 1976. sl. 5, 9, 11) itd. Poredane ruže ukasuju zapadna vrata u dvorištu dominikanskog samostana u Dubrovniku. Ruže u kasetama Detrikovu kapelu u Zadru, (Samostan sv. Franje u Zadru, Zadar 1980. tabla IX).

⁶³ O.c. (Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn), str. 386–388, broj kataloga 353; U. Thieme – F. Becker, Allgemeines lexicon der bildenden Künstler, Leipzig 1934, sv. 28, str. 248, Valentino de Giorgio de partibus Dalmatie spomenut je pri spomenu Giovannijsa Riccijsa. O Fiambertiju vidi ibidem sv. 11, Leipzig 1915, str. 526.

⁶⁴ C. Fisković, Franjevačka crkva i samostan na Orebićima, Spomenica Gospe anđela u Orebićima, Omiš 1970. str. 51 bilješka 16. Orebički reljef zaostaje za vrsnoćom reljefa Višegradske Gospe, a i po kompoziciji je drukčiji od toga u Višegradu V. sl. M. Héjy, Le chateau royal de Visegrád, sl. 25. Budapest 1970.

⁶⁵ C. Fisković, o.c. (20), bilješka 61.

ostavljamo i pitanje kipara orebičkog i bribirskog,⁶⁶ a i ostalih sličnih reljefa u Italiji,⁶⁷ još otvorenim.

Sva ta pitanja o radu naših majstora u Mađarskoj, među kojima je i ono da li su oni možda mogli doprinijeti preplitanju gotičkog i renesansnog sloga u Višegradu, prenijevši ga iz Dalmacije gdje bijaše razvijeno, ostaju još u cjelini neriješena. Trebalo bi, dakle, da im mađarski i naši povjesnici priđu temeljitije.

⁶⁶ C. Fisković, Dva reljefa anonimnog sljedbenika Mina da Fiesole, Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, sv. IV-V, Zagreb 1959. sl. 3.

⁶⁷ Pored već objavljenih u stručnim časopisima i knjigama koje već spomenuh (o.c. 65, bilješka 61), slika reljefa u Camaldoli je objavljena i u članku C. Torricellija, L'eremo di Camaldoli, kao rad Mina da Fiesole, vjerojatno prema mišljenju W. Bode-a. Touring club italiano, Anno 23, br. 3. Milano 1916, str. 167.

DU CERCLE D'IVAN DUKNOVIĆ (JOHANNES DALMATA) A TROGIR
ET EN HONGRIE

Cvito Fisković

Le blason Renaissance de la famille de l'historien Ivan (Jean) Lučić, qui se trouve dans la ville dalmate de Trogir, comporte, comme motif, deux rubans dressés vers le haut de ce blason. C'est le motif typique du sculpteur Renaissance Ivan Duknović qui naquit à Trogir, exécuta des oeuvres en Hongrie et en Italie, tout en revenant de temps en temps dans sa ville natale. C. Fisković y a trouvé plusieurs de ses sculptures et considère que le relief publié ici d'après le motif des rubans dressés vers le haut (qui furent ultérieurement brisés sur le blason endommagé) est le travail d'un aide de Duknović. Ce qui lie encore plus fortement ce sculpteur de la Renaissance, bien connu, à sa ville natale dans laquelle il travailla aussi à plusieurs sculptures.

Dans une autre partie de son article, l'auteur écrit sur le sculpteur de la Renaissance Luka de la Festa, originaire de Split, et qui oeuvra en Hongrie à la fin du XVe s. L'auteur de l'article suppose qu'à Luka a été attribué le surnom »de la Festa« d'après les festons fleuris en relief qu'il avait faits sous l'influence de Nicolas le Florentin, connu à Trogir par ce motif. A Split, à la fin du XVe et dans les premières années du XVIe s., travaillaient plusieurs maîtres qui portaient le nom de Luka. L'un d'eux pourrait s'identifier à Luka de la Festa pour lequel les documents mentionnent qu'il était natif de Split, d'où il est parti pour la Hongrie.

Dans la ville hongroise de Višegrad, on attribua aux sculpteurs italiens de la Renaissance, Giovanni Ricci et Toni Fiamberti, le relief en marbre, bien connu, de la Vierge à l'Enfant. Avec Ricci, à Cesena, travailla le sculpteur »Valentinus de Giorgi de partibus Dalmatie«. L'auteur de cet article suppose qu'il a pu exécuter le relief de la Vierge à l'Enfant qui se trouve dans l'église des Franciscains d'Orebić — sur la presqu'île dalmate de Pelješac — et ressemble beaucoup au relief de Višegrad attribué à Fiamberti ou à Ricci.